

Gözübüyük Tamer, Mine, “Sivil Toplumdan Sivil Toplum Kuruluşlarına: Trabzon Eğitim Sendikaları Üzerine Bir Araştırma”, *Karadeniz Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 7/13, ss.249-263.
DOI: 10.31765/karen.892527

Bu makale etik kurul izni ve/veya yasal/özel izin alınmasını gerektirmemektedir.

This article doesn't require ethical committee permission and/or legal/special permission.

* Araştırma Makalesi / Research Article

** Prof. Dr.,
Karadeniz Teknik Üniversitesi, Edebiyat
Fakültesi, Sosyoloji Bölümü,
Trabzon/TÜRKİYE
✉ mgozubuyuk@hotmail.com

ORCID : 0000-0001-6362-7626

Anahtar Kelimeler: Sivil Toplum Kuruluşları, Eğitim Sendikası, Türk Eğitim Sendikaları, Trabzon

Keywords: Non-Governmental Organization, Education Unions, Turkish Education Unions, Trabzon

SİVİL TOPLUMDAN SİVİL TOPLUM KURULUŞLARINA: TRABZON EĞİTİM SENDİKALARI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA*

Mine GÖZÜBÜYÜK TAMER**

Öz: Sendikalar, iş görenlerin ve işverenlerin ekonomik, toplumsal ve kültürel çıkarlarını korumak ve geliştirmek amacıyla kurdukları tüzel kişiliği olan yapılanmalardır. Çalışma hayatı standartlarının yükseltilmesine önemli katkılar sunmaktadırlar. Türkiye’de milli eğitim sisteminin kalitesinin yükselmesi, eğitim çalışanlarının yeterlik düzeylerinin yükselmesi ve iş koşullarının daha nitelikli hale gelmesi eğitim iş kolundaki sendikaların önemli bir rolü vardır. Araştırma ile bu iş kolunda faaliyet gösteren eğitim sendikalarının amaç, örgüt yapısı, işleyiş ve faaliyetleri doğrultusunda, işleyişlerine ilişkin karşılaştıkları sorunları tespit etmek ve eğitime yönelik görüşlerini belirlemek amaçlanmaktadır. Nitel araştırma yaklaşımı içinde yürütülen bu araştırmada, sendika yöneticilerinden işleyişlerine ilişkin sorunlar ve eğitime yönelik görüşleri yapılandırılmış görüşme tekniğine bağlı kalınarak toplanmıştır. Araştırmaya, Trabzon’da eğitim iş kolunda faaliyet gösteren ve üye sayısı en fazla olan dört büyük sendikanın (Türk Eğitim-Sen, Eğitim-Sen, Eğitim-İş, Eğitim Bir-Sen) temsilcileri -başkan, başkan yardımcısı ve/veya sekreter- olarak görev yapan 8 kişi dâhil edilmiştir. Araştırma kapsamında toplanan veriler betimsel analize tabi tutulmuş; belirli temalar altında bir araya getirilmiş ve yorumlanmıştır. Araştırma sonucunda, eğitim sendikalarının çeşitliliği ve belli bir ideoloji ya da siyasal zemine yaslanarak faaliyet yürütmelerinin, sendikaların işlevselliğini olumsuz yönde etkilediği ve güçlerini zayıflattığı gözlenmiştir. Eğitim sendikalarının siyasi partilerle ilişkisinin önemli bir sorun olarak görüldüğü tespit edilmiştir. Eğitim meslek grubundaki kişilerin bu iş kolundaki sendikalara üyelik sürecine ilişkin olumsuz tutumları aktarılmış; üyeliklerinde genelde bireysel çıkarlar-tayin-atama-mevki vb.-nezdinde gerçekleştirildiği belirtilmiş; sürece ilişkin önerilerde bulunulmuştur.

FROM CIVIL SOCIETY TO CIVIL SOCIETY ORGANIZATION: A RESEARCH ON TRABZON EDUCATION UNIONS

Abstract: Trade unions are structures with legal personality established by employers and workers to protect and improve their economic, social and cultural interests. They make important contributions to raising working life standards. there is an important role of trade unions in the education sector for enhancing the quality of the national education system in Turkey, more qualified to

Geliş Tarihi / Received Date: 07.03.2021

Kabul Tarihi / Accepted Date: 10.12.2021

become the increase of the competence level of training employees and business running. With the research, it is aimed to identify the problems faced by the education unions operating in this business line in with the purpose, organizational structure, functioning and activities, and to determine their views on education. In this research carried out in a qualitative research approach, the problems regarding their functioning and their views on education were collected from the union managers by adhering to the semi-structured interview technique. To the research, representatives of four major unions (Türk Eğitim-Sen, Eğitim-Sen, Eğitim-İş, Eğitim Bir-Sen) that are active in the education business branch in Trabzon and have the highest number of members - as president, vice president and / or secretary- 8

people were included. The data collected within the scope of the research were subjected to descriptive analysis; gathered and interpreted under certain themes. As a result of the research, it has been observed that the diversity of education unions and their activities by leaning on a certain ideology or political ground negatively affect the functionality of the unions and weaken their power. It has been determined that the relation of education unions with political parties is seen as an important problem. The negative attitudes of the people in the education profession group towards the trade unions in this line of business were conveyed; It was stated that their membership was generally carried out within the scope of individual interests-assignment-assignment-position, etc.; proposals about the process are offered.

Giriş

Sivil toplum, kamu bilincinin gelişebildiği, demokratik katılıma imkân veren ve iletişime açık bir alandır. Dayanışma içinde harekete geçmek ve iletişim kurmak için bir grup insana ihtiyaç vardır. İşte sivil toplumdan, sivil toplum kuruluşlarına geçişte bu noktada gerçekleşmektedir.¹ Gönüllü birer inisiyatif olarak kurulan sivil toplum kuruluşları, dayanışma temelli ve gönüllü katılımcılık prensipleri doğrultusunda hareket ederler.² Sivil toplum kuruluşu olarak öncelikle kendi alan ve üyelerine daha sonra da ülke genelindeki sorun alanlarına duyarlılık geliştirmektedirler. Çok çeşitli formlarda ortaya çıkan sivil toplum kuruluşlarından biri de ortak çıkarlar etrafında birleşen ve bunları gerçekleştirmek için siyasi otoriteler üzerinde etki yapmaya çalışan örgütlenmiş yapılar olarak tanımlanan “baskı ya da çıkar grupları”dır.³ Ekonomik, ahlaki, dini ve benzeri amaçlara dayanarak kurulabilen baskı grupları, demokratik toplumun vazgeçilmez bir parçasını teşkil etmektedir.⁴

Sendikalar da bu gruplardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Çalışma hayatı standartlarının yükseltilmesine önemli katkılar sunan sendikalar, iş görenlerin ve işverenlerin ekonomik, toplumsal ve kültürel çıkarlarını korumak ve geliştirmek amacıyla kurdukları tüzel kişiliği olan yapılanmalardır. ILO'nun 1999 yılında yayımladığı bir çalışmada sendikaların üç temel fonksiyonundan bahsedilmiş, anılan fonksiyonların içerikleri şu şekilde açıklanmıştır;⁵

- Ekonomik fonksiyon: İşyeri, işkolu ve ulusal düzeyde yaratılan ekonomik değer toplu pazarlık sürecinde adalet ve eşitlik anlayışı içerisinde paylaşılmasını sağlamak.
- Demokratik temsil fonksiyonu: İşgücünün, işyeri düzeyinde çalışma şartları ve toplumsal düzeyde ekonomik ve sosyal politikalar üzerine söz hakkını ve kimlik sahipliğini ortaya koymak.
- Sosyal fonksiyon: Emegün dayanışma bilincinin güçlenmesini, ortak değerlerin ve amaçların tanımlanmasını, işgücünün sosyal risklerinin kontrol altına alınmasını, sosyal risklerin olası sonuçlarının yönetilmesini ve sosyal dışlanma ve fakirlik ile mücadele olanakları geliştirilmesini sağlamak.

¹ Avrupa Komisyonu, 2001:2.

² Gözübüyük Tamer, 2004:121.

³ Karakılçık, 2000:14.

⁴ Kaboğlu, 1989:34.

⁵ Selamoğlu, 2003: 64-65.

Böyle bir yapılanma içinde farklı işlevlere sahip eğitim çalışanlarının sendikalaşması kamu sendikacılığı içinde ön plana çıkmaktadır. Türkiye’de milli eğitim sisteminin kalitesinin yükselmesi, eğitim çalışanlarının yeterlik düzeylerinin yükselmesi ve iş koşullarının daha nitelikli hale gelmesi eğitim iş kolundaki sendikaların önemli bir rolü vardır. Kamu personel sistemi içerisinde sahip oldukları sayısal çoğunlukta bu sendikaların önemi arttırmaktadır. Nitekim eğitim alanının çok geniş olması, milyonlarca öğrenci, yüzbinlerce okul, personelin varlığı ile diğer faktörler bu alanın ihtiyaçlarının sadece devlet olanakları ile giderilemeyeceği gerçeğini ortaya koymaktadır. Türkiye’de eğitim iş kolunda faaliyet gösteren sendikaların sayısı ve üzerine inşa edildiği zemin konusunda çeşitliliğin hâkim olduğu görülmektedir. Öyleki Türkiye’de 2019 yılı itibariyle genelde eğitim temalı 26.142 dernek⁶ ve özelde 44 eğitim sendikası bulunmaktadır. 2018 yılı 4. döneminde toplam kamu istihdamı 2017 yılının aynı dönemine göre % 20,8 oranında artarak 4 milyon 352 bin kişi oldu.⁷ 2019 yılı itibariyle toplam sendikalı memur sayısı 1.702.644’dır.⁸

Kamu sendikaları arasında üye sayısı en yüksek olan eğitim iş kolu sendikalarıdır. Türkiye Eğitim, Öğretim ve Bilim Hizmetleri Kolu Kamu Çalışanları Sendikasına bağlı toplam 44 sendika bulunmakla birlikte, eğitim sendikaları her ilde, ilçede ve üye sayısına bağlı olarak okullarda örgütlenmektedirler. 1990 sonrasında kurulan ve 2018 yılı itibariyle aktif olarak faaliyet gösteren eğitim sendikaları arasından araştırmanın odağında yer alan dört eğitim sendikasına ait bilgilere aşağıda verilmiştir.

Tablo 1. 2018 Yılı Eğitim Alanında Faaliyet Gösteren Eğitim Sendikaları Toplam Üye ve Sendikalaşma Oranları

	Sendika Ünvanı	Bağlı Olduğu Konfederasyon	Toplam Üye Sayısı	Sendikalaşma Oranı %
1	TÜRK EĞİTİM-SEN Türkiye Eğitim, Öğretim ve Bilim Hizmetleri Kolu Kamu Çalışanları Sendikası	TÜRKİYE KAMU-SEN	207.256	17,31
2	EĞİTİM-SEN Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası	KESK	77.818	6,50
3	EĞİTİM-BİR-SEN Eğitimciler Birliği Sendikası	MEMUR-SEN	437.787	36,24
4	EĞİTİM-İŞ Eğitim ve Bilim İşgörenleri Sendikası	BİRLEŞİK KAMU-İŞ	49.882	4,17

Tablo 1’e göre, Eğitimciler Birliği Sendikası (EĞİTİM BİR-SEN) 437.787 toplam üye sayısı ile en fazla üyeye sahip sendikadır. Üye sayısı bakımından EĞİTİM-BİR-SEN’i, 207.256 üyesi ile Türkiye Eğitim, Öğretim ve Bilim Hizmetleri Kolu Kamu Çalışanları Sendikası (TÜRK EĞİTİM-SEN), 77.818 üyesi ile Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası (EĞİTİM-SEN) ve 49.882 üyesi ile Eğitim ve Bilim İşgörenleri Sendikası (EĞİTİM-İŞ) takip etmektedir. Bu dört eğitim sendikasına üye sayısı toplamda 772.743’dır. Geriye kalan diğer sendikaların (40 sendika) üye sayıları birlikte değerlendirildiğinde üye sayısının 15.279 olduğu görülür. Bu sendikalar arasında üye sayıları 500-1000 aralığında olan sendikalar arasında Tüm Eğitim Çalışanları Sendikası -TEÇ-SEN (7628 üye), Yurt Eğitim Çalışanları Sendikası-YURT EĞİTİM SEN (845 üye), Anadolu Eğitim Sendikası-AES (828 üye), Eğitim, Öğretim ve Bilim Çalışanları Hak Sendikası- EĞİTİM HAK-SEN (807 üye), Öğretim Elemanları Sendikası- ÖGESEN (748 üye), Gazi, Gazi ve Şehit

⁶ Faaliyet alanlarına göre Faal Dernek Sayısı <https://www.siviltoplum.gov.tr/derneklerin-faaliyet-alanlarına-gore-dagilimi>

⁷ <https://www.kamuiscileri.net/kamu-istihdami-ne-kadar-oldu-isci-sayisi-kac-kisi-artti-11652.html>

⁸ <https://www.memurlar.net/haber/840366/memur-sendikalarinin-2019-yili-uye-sayilari-yayimlandi.html>

Yakınları ile Vatansever Kamu Görevlileri Sendikası Eğitim-ŞEHİT GAZİ-SEN-EĞİTİM (675 üye) ve Tüm Eğitimciler ve Eğitim Müfettişleri Sendikası TEM-SEN (564 üye) sayılabilir.

Trabzon'da üye sayısı bakımında ilk dörtte yer alan eğitim sendikalarının temsilcilikleri bulunmaktadır. Bunun yanında eğitim konulu araştırma derneklerinin sayısı da 100'ün üzerindedir.⁹ Bu çalışmanın fokusunu da Trabzon'da şubeleri bulunan eğitim sendikaları oluşturmaktadır.

1. Araştırmanın Amacı

Araştırma ile eğitim iş kolunda faaliyet gösteren sendikaların amaçları, örgüt yapısı, işleyiş ve faaliyetleri doğrultusunda, işleyişlerine ilişkin karşılaştıkları sorunları tespit etmek ve eğitime yönelik görüşlerini ortaya koymak amaçlanmaktadır. Bu çerçevede bu iş kolunda faaliyet gösteren ve örnekleme dâhil edilen sendikaların karşılaştırılması hedeflenmektedir.

2. Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden olgubilim (fenomenoloji) deseni kullanılmıştır. Nitel araştırma, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama tekniklerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda, gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik keşfedici bir sürecin izlendiği çalışmadır.¹⁰ Olgu bilim desen, farkında olduğumuz ancak derinlemesine ve ayrıntılı bir anlayışa sahip olmadığımız olgulara odaklanmaktadır. Nitel araştırma deseninde yürütülen bu çalışmada veriler görüşme yöntemiyle toplanmıştır. Görüşme; “en az iki kişi arasında sözlü olarak sürdürülen bir iletişim sürecidir. Görüşme, çalışmada cevabı aranan sorular çerçevesinde ilgili kişilerden veri toplama şeklinde ifade edilebilir.”¹¹

3. Araştırmanın Evreni ve Örnekleme

Olgubilim araştırmalarında veri kaynakları araştırmanın odaklandığı olguyu yaşayan ve bu olguyu dışı vurabilecek veya yansıtabilecek bireyler ya da gruplardır.¹² Araştırmada katılımcıların belirlenmesinde amaçlı örnekleme ve maksimum çeşitlilik örnekleme tekniği kullanılmıştır. Amaçlı örnekleme: “örnekleme, olasılığı olmayan seçkisiz bir örnekleme yöntemidir. Amaçlı örnekleme, çalışmanın amacına bağlı olarak bilgi açısından zengin durumların seçilerek derinlemesine araştırma yapılmasına olanak tanır.” Maksimum çeşitlilik örnekleme ise; “evrende incelenen problemle ilgili olarak kendi içinde benzeşik farklı durumların belirlenerek çalışmanın bu durumlar üzerinde yapılmasıdır”¹³. Bu çerçevede, araştırmaya eğitim iş kolunda faaliyet gösteren ve üye sayısı en fazla olan dört büyük sendikaların (Eğitim-Sen, Eğitim-İş, Eğitim Bir-Sen ve Türk Eğitim-Sen) Trabzon şubesinde görev yapan- başkan, başkan yardımcısı ve/veya sekreter olarak- 8 sendika temsilcisi dâhil edilmiştir. Dolayısıyla, araştırma, eğitim iş kolunda faaliyet gösteren en büyük sayıda üyeye sahip dört büyük memur sendikası (Eğitim Bir Sen, Eğitim Sen, Türk Eğitim Sen, Eğitim İş) ve 2018 yılı Mart ayı itibarıyla Trabzon'da görev yapan ve araştırmaya katılan sendika yöneticilerinin görüşleriyle sınırlıdır.

4. Araştırmanın Veri Toplama ve Değerlendirme Teknikleri

Araştırmada verilerinin toplanmasında yarı yapılandırılmış bir soru formu ile görüşme tekniği kullanılmıştır. Önceden belirlenmiş açık uçlu sorular katılımcılara yönlendirilmiş; sendikaların işleyişlerine ilişkin sorunlar ve eğitime yönelik görüşleri toplanmıştır. Katılımcılardan elde edilen veriler betimsel analize tabi tutulmuştur. Betimsel analiz, çeşitli veri toplama teknikleri

⁹ Faaliyet alanlarına ve illere göre Faal Dernek Sayısı <https://www.siviltoplum.gov.tr/derneklerin-faaliyet-alanlarına-gore-dagilimi>

¹⁰ Yıldırım ve Şimşek, 2016: 39

¹¹ Büyüköztürk vd., 2017: 158

¹² Yıldırım ve Şimşek, 2016:43

¹³ Büyüköztürk vd., 2017: 92-93

ile elde edilmiş verilerin daha önceden belirlenmiş temalara göre özetlenmesini ve yorumlanmasını içeren analiz türüdür. Betimsel analizde araştırmacı görüştüğü ya da gözlemlediği bireylerin görüşlerini çarpıcı bir şekilde yansıtabilmek amacıyla doğrudan alıntılara sık sık yer verebilmektedir. Burada temel amaç elde edilmiş olan bulguların okuyucuya özetlenerek ve yorumlanarak sunulmasıdır.¹⁴ Analiz sürecinde araştırma sorularından hareketle verilerin hangi temalar altında düzenleneceğini ve sunulacağını belirlenmek için bir çerçeve oluşturmuş ve veriler bu minvalde analiz edilmiştir. Görüşmeler 30-40 dakika sürmüştür. Görüşme esnasında araştırmacı kişisel görüşlerini katmamış, cevaplara müdahale etmemiştir. Sendika temsilcileri için Eğitim Bir Sen (EB-1,2), Eğitim-Sen (ES-1,2), Türk Eğitim Sen (TES-1,2), Eğitim-İş (Eİ-1,2) şeklinde kodlar kullanılmıştır. Bu sayede hangi katılımcıdan alıntı olduğuna dair görüşler paylaşılmıştır.

5. Kavramsal Çerçeve

Bu başlık altında çalışmada sıkça geçen sendika, konfederasyon, memur sendikacılığı ve eğitim sendikacılığı gibi temel kavramlara yer verilmiştir.

Sendika sözcüğü işçi sınıfıyla birlikte gündeme gelmiş ve daha çok işçilerin, işverenlere ve hükümetlere karşı hak ve çıkarlarını korumak için oluşturulan örgütler olarak nitelenmektedir. En basit tanımıyla işçilerin işverenlere ve hükümetlere karşı hak ve çıkarlarını korumak için oluşturdukları örgütlerdir.¹⁵ Kamu görevlilerinin; ortak ekonomik, sosyal, mesleki hak ve menfaatlerini korumak ve geliştirmek için oluşturdukları tüzel kişiliğe sahip kuruluşlardır.¹⁶ 18.10.2012 tarih ve 6356 sayılı “Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanununda” işçilerin veya işverenlerin çalışma ilişkilerinde, ortak ekonomik ve sosyal hak ve çıkarlarını korumak ve geliştirmek için en az yedi işçi veya işverenin bir araya gelerek bir işkolunda faaliyette bulunmak üzere oluşturdukları tüzel kişiliğe sahip kuruluşları ifade eder. Çalışmada, kamu görevlilerinin; ortak ekonomik, sosyal, mesleki hak ve menfaatlerini korumak ve geliştirmek için oluşturdukları tüzel kişiliğe sahip kuruluşlar olarak kullanılmıştır.

Konfederasyon anılan kanunda, değişik hizmet kollarında bu kanuna tabi olarak kurulmuş en az beş sendikanın bir araya gelerek oluşturdukları tüzel kişiliği olan üst kuruluşlar olarak tanımlanmaktadır. Başka bir ifadeyle, konfederasyon, genellikle sendikaların bir üst örgüt olarak oluşturdukları birlik olarak tanımlanır.

5.1. Memur Sendikacılığı

Türkiye’de 1961 Anayasasınının 46’ncı maddesinde devlet memurlarının da sendika kurabileceği belirtilmiş ve memur sendikaları için aynı maddeye işçi niteliği taşımayan kamu görevlilerinin bu alandaki hakları kanunla düzenlenir hükmü getirilmiştir. İşçilerden on beş yıl sonra 1961 Anayasa’sıyla kamu çalışanlarına örgütlenme hakkı verilmiş fakat kamu çalışanları sendikalarının kurulması 1965 tarihli “Devlet Personeli Sendikalar Kanunu” yürürlüğe girene kadar sürmüştür. 22 Eylül 1971 tarihinde 1488 sayılı kanunla getirilen değişiklikle memurların sendika kurma hakkı geri alınmış, çalışanlar yerine işçiler kavramı getirilmiştir. Böylece memurların sendikalara üye olmaları engellenmiştir.¹⁷ 1971 yılında yapılan değişiklikle sendikalaşma açısından Anayasal güvenceden yoksun bırakılan kamu görevlilerinin tekrar bu haklara kavuşması, aradan geçen uzun yıllar ve ulusal mevzuat açısından yaşanan gelişmelere rağmen uzun bir süre mümkün olmamıştır. 1982 yılında kabul edilen ve çalışma hayatı ile ilgili oldukça kapsamlı ve ayrıntılı düzenlemeler içeren yeni Anayasa, 1971'deki değişikliğe paralel olarak sendikalaşma hakkını, sadece işçiler açısından güvence altına almıştır. Ayrıca toplu iş sözleş-

¹⁴ Yıldırım ve Şimşek, 2016: 35

¹⁵ Koç, 1999: 5

¹⁶ <https://turkegitimsen.org.tr>

¹⁷ Karaman vd.,2016: 22-23

mesi yapma hakkını sadece işçilere (ve işverenlere) tanıdığı gibi grev hakkını da sadece işçilere tanıyarak kamu görevlilerinin sendikalaşma ve toplu eylem hakları ile ilgili herhangi bir düzenleme öngörmemiştir.¹⁸

Bu gelişmeler kapsamında 1992 yılından itibaren devam etmekte olan kamu görevlilerinin sendikal haklarına yönelik yeni bir kanun oluşturulması çalışmaları, yaklaşık 10 yıllık uzun bir dönem sonra 2001 yılında kamu görevlilerinin sendika ve toplu görüşme haklarını ayrıntılı bir şekilde düzenleyen 4688 sayılı Kamu Görevlileri Sendikaları Kanununun kabulü ile neticelenmiştir. 2010 yılında yapılan Anayasa değişikliği ile kamu görevlilerine, toplu sözleşme yapma hakkının getirilmiş olması ve Anayasal güvence altına alınmış olması ile yeni bir düzenleme yapılması ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Kamu görevlilerine tanınmış olan bu yeni hakkın kullanımı ile ilgili usul ve esasları düzenlemek, ortaya çıkacak uyuşmazlıkların çözümü ile ilgili hükümler düzenlemek ve kamu görevlileri sendikaları ile ilgili birtakım değişiklikler yapmak amacıyla 2012 yılında kabul edilen bir kanun ile 4688 sayılı kanunda değişiklikler yapılmıştır. Bu değişiklikler kapsamında öncelikle 4688 sayılı Kamu Görevlileri Sendikaları Kanununun adı “Kamu Görevlileri Sendikaları ve Toplu Sözleşme Kanunu” şeklinde değiştirilmiştir.¹⁹

Türkiye’de kamu sendikaları on bir iş kolunda örgütlenme hakkına sahiptir. Bu iş kollarından biri de “Eğitim, öğretim ve bilim hizmetleridir”. *Eğitim Sendikaları*, eğitim iş kolunda çalışanların ortak ekonomik, sosyal ve meslekî hak ve menfaatlerini korumak ve geliştirmek için oluşturdukları tüzel kişiliğe sahip demokratik kuruluşlardır. Başka bir deyişle, eğitim sendikaları eğitim alanında çalışan iş görenlerin yasal mevzuatlara uygun olarak bir araya gelmeleri ile oluşturdukları sivil toplum kuruluşlarıdır.²⁰

6. Verilerin Analizi

Araştırmaya farklı eğitim-iş kolu sendikalarından görev yapan 8 kişi katılmıştır. Bunların beşi başkan ya da başkan yardımcılığı konumunda, ikisi de sekreter konumunda yer almaktadır. Araştırmaya katılan kişilerin yaş ortalaması 42’dir. Katılımcıların eğitim seviyesi incelendiğinde, altısının lisans, ikisinin ise yüksek lisans mezunu olduğu görülür. Katılımcıların ikisi memur, beşi öğretmen ve biri de öğretim elemanıdır. Katılımcıların sendikada çalışma süresi 1 ila 11 yıl arasında değişmektedir.

Tablo 2. Katılımcı Profili

Sendika Üyeleri	Konumu	Yaş	Eğitim	Meslek	Çalışma Süresi
EB-1	Bşk. Yard.	43	Lisans	Memur	2
EB-2	Bşk. Yard.	41	Lisans	Memur	4
EİS-1	Sekreter	46	Lisans	Öğretmen	11
EİS-2	Sekreter	33	Lisans	Öğretmen	5
ES-1	Şube Başkanı	58	Lisans	Öğretmen	2
ES-2	Sekreter	38	Lisans	Öğretmen	1
TES-1	Şube Başkanı	40	Y.Lisans	Öğretim Elemanı	4
TES-2	Şube Başkan Yard.	40	Y.Lisans	Öğretmen	1

Araştırmaya Trabzon’da şubesi bulunan dört sendikandan temsilcileri katılmışlardır. Bu sendikalara ait genel bilgiler aşağıda sunulmuştur.

¹⁸ Yenihan ve As, 2017: 73

¹⁹ Yenihan ve As, 2017: 75

²⁰ Eraslan, 2011: 70

Tablo 3. Sendikalar Hakkında Genel Bilgiler

Sendika Adı	Bağlı Konfederasyon	2016 Yılı Üye Sayısı	2017 Yılı Üye Sayısı	2018 Yılı Üye Sayısı	2019 Yılı Üye Sayısı
EĞİTİM-BİR-SEN (Eğitimciler Birliği Sendikası)	MEMUR-SEN 2019 yılı üye sayısı; 1.019.853	402.171	420.149	426.645	433.787
TÜRK EĞİTİM-SEN (Türkiye Eğitim, Öğretim ve Bilim Hizmetleri Kolu Kamu Çalışanları Sendikası)	TÜRKİYE KAMU-SEN 2019 yılı üye sayısı; 413.339	210.951	201.282	201.475	207.256
EĞİTİM-SEN Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası)	KESK 2019 yılı üye sayısı; 137.606	119.876	93.143	83.131	77.818
EĞİTİM-İŞ (Eğitim ve Bilim İş Görenleri Sendikası)	BİRLEŞİK KAMU-İŞ 2019 yılı üye sayısı; 67.273	49.542	48.993	48.543	49.882

Kaynak: <https://www.memurlar.net/haber/840366/memur-sendikalarinin-2019-yili-uye-sayilari-yayimlandi.html>

Tablo 3'e göre, 2019 yılı itibariyle en fazla üye Eğitimciler Birliği Sendikasına aittir. Aynı zamanda sendikaların bağlı oldukları konfederasyonlara üye sayısının da açık ara ile Memur-Sen'e ait olduğunu söylemek mümkündür. Diğer taraftan, 2016 yılından 2019 yılına geçen üç yıllık sürede üye sayısı artış gösteren sendikalar yanında düşen sendikalarda gözlenmektedir. Araştırmaya dâhil edilen sendikaların kuruluş geçmişi irdelendiğinde en eski sendikanın Eğitim-Sen olduğu göze çarpar. 1990'lı yıllardan sonra tek çatı altında birleşmelerle günümüzdeki isimlerini aldıkları görülür. Sendikaların kuruluş geçmişi aşağıda verilmiştir.

Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası (Eğitim-Sen), ilk kez 1950'lerde Türkiye Öğretmen Dernekleri Milli Federasyonu ve Köy Öğretmen Dernekleri ile ulusal ölçekte yaygın bir örgütlenme yaratan eğitim emekçileri, 1965'te Türkiye Öğretmenler Sendikası ve Türkiye İlkokul Öğretmenleri Sendikasını kurarak sendikal form içinde örgütlenmişlerdir.²¹ Kendi sınıf kimliklerine ilişkin algılarında köklü bir dönüşüm yaşayan eğitim emekçileri, 1960'ların sonlarında yükselişe geçen sınıf hareketinin de etkili bir bileşeni durumuna gelmiştir. 12 Mart 1971 tarihli askeri darbe sonrasında sendikal örgütlenme özgürlüğünden yoksun bırakılan eğitim emekçileri, aynı yıl kurdukları Tüm Öğretmenler Birleşme ve Dayanışma Derneği (TÖB-DER) ile faaliyetlerine devam etmişlerdir. 12 Eylül 1980 askeri darbesinin TÖB-DER'i kapatarak yöneticilerini ve pek çok üyesini tutuklamasının yanı sıra öğretmenlere dernek kurma yasağı getirilmiş, böylece eğitim emekçileri örgütsüz bırakılmaya çalışılmıştır. Bu çağdışı yasağa karşı 1986 yılından başlayarak "abece Dergisi" etrafında ve 1988'den itibaren "Eğitimciler Derneği" (Eğit-Der) tarafından sürdürülen çalışmalar sonucunda eğitim emekçileri 28 Mayıs 1990'da Eğitim İşkolu Kamu Görevlileri Sendikasını (Eğitim-İş) ve 13 Kasım 1990'da ise Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikasını (Eğit-Sen) kurmuşlardır. Eğitim-Sen, 28. 05. 1990 tarihinde kurulan Eğitim-İş ve 13 Kasım 1990 tarihinde kurulan Eğit-Sen'in 23 Ocak 1995 tarihinde birleşmesi sonucu ortaya çıkmıştır.²²

Türkiye Eğitim, Öğretim ve Bilim Hizmetleri Kolu Kamu Çalışanları Sendikası'nın-(Türk Eğitim-Sen) temelleri, 1988 yılında Türkiye'de memur sendikacılığı hareketinin alt yapısını oluşturmak amacıyla Ankara'da bir araya gelen bir grup tarafından Türkiye Kamu Çalışanları Vakfının kurulmasıyla atılır. Bu vakıfa her iş kolundan memurlar üye olabilmekteydi. Vakıf kısa

²¹ www.egitimsen.org.tr

²² www.egitimsen.org.tr/hakkimizda

süre içinde bütün Türkiye’de örgütlendi. Bu arada Türkiye’de Uluslararası Çalışma Örgütü’nün (ILO) 87 sayılı sözleşmesini kabul etmek üzere tartışmalar başlamıştı. Bu sözleşme memurlara sendikal haklar veriyordu. Türkiye’nin ILO sözleşmesini kabul çalışmalarını devam ederken 1992 yılında Türkiye Kamu Çalışanları Vakfına üye memurlar kendi hizmet kollarında sendikalar kurmaya başladılar. Daha önceden vakıf çatısı altında örgütlü olan memurların sendikalarını kurması çok kısa bir zamanda tamamlandı. İşte bu kurulan sendikalardan biri de eğitim çalışanlarının 1992 yılında kurmuş olduğu Türk Eğitim-Sen’dir.²³

Memur-Sen Konfederasyonu’na bağlı Eğitimciler Birliği Sendikası (Eğitim- Bir- Sen), 14 Şubat 1992 tarihinde eğitimci, şair ve yazar Mehmet Akif İnan ve arkadaşları tarafından kurulmuştur. 25.06.2001 tarihinde kabul edilen 4688 sayılı Kamu Görevlileri Sendikaları Kanunu ile memurların sendika kurmaları yasal dayanağa kavuşmuş, diğerleri gibi Eğitim-Bir-Sen de bu tarihten sonra tüzel kişilik kazanmıştır.²⁴

Son olarak, 1995 yılına kadar Eğitim-İş ve Eğitim-Sen iki ayrı sendika olarak çalışmış olup bu iki sendikanın toplumdaki ve üyelerden gelen baskılar sonunda birleşip 1995 yılında Eğitim-Sen’i oluşturduklarını ancak birleşmeden on yıl sonra bazı fikir uyuşmazlıkları sebebiyle 17 Ekim 2005 günü Eğitim-İş Ankara’da tekrar kurulmuştur. Sendika, Birleşik Kamu İşçileri Sendikaları Konfederasyonuna (Birleşik Kamu- İş) üyedir.²⁵

Sendikaların Kuruluş Amacı: “Ekonomik, sosyal ve mesleki haklar; toplumsal fayda, demokratik eğitim”

Sendika temsilcileriyle yapılan görüşmelerde, sendikalarının kuruluş amaçlarının sendika tüzüğünde yer aldığı belirtilmiştir. Buna göre, Eğitimciler Birliği Sendikası Tüzüğü’nün 3. Maddesinde “Üyelerinin ortak ekonomik, sosyal, kültürel, özlük, mesleki hak ve menfaatlerini korumayı ve geliştirmeyi temel amaç sayması bu amaçların gerçekleştirilmesinde, evrensel insan haklarına ve Anayasa’ya dayanan milli, demokratik, sosyal, adalet ve hukuk devleti anlayışı içinde çalışması sendikanın amaçları olarak belirtilmiştir. Eğitim sendikalarının genel tüzükleri incelendiğinde temel aldıkları değerler bağlamında amaçlarının farklılaştığı görülmektedir. Bu farklılaşma görece olarak ideolojik bağlamda görülmekte ancak evrensel sendikacılığın temel unsurları olan dayanışma, birliktelik, hak ve menfaatleri koruma ve geliştirme gibi özelliklere de yer verilmektedir. Bu bağlamda sendikaların genel olarak amaçları şöyle ortaklaştırılabilir:²⁶

- Üyelerinin ekonomik, sosyal, kültürel ve meslekî haklarını, menfaatlerini korumak ve geliştirmek,
- Daha yeterli ücret ve aylık, sağlıklı çalışma koşulları sağlamak,
- Türk millî eğitim sisteminin uygulamada ortaya çıkan eksikliklerini, aksaklıklarını ve yanlışlıklarını tespit ederek, iyileştirilmesi ve geliştirilmesi yönünde yol göstermek, görüş ve önerilerde bulunmak,
- Eğitim sisteminin ve programının, ders kitapları ile tüm eğitim faaliyetlerinin içeriğinin, kültürel zenginliklerin tamamını kapsayacak biçimde düzenlenmesinin ahlaki, vicdani ve insan hakları açısından bir gereklilik olduğunu savunmak,
- Üyelerine yaptıkları işe uygun, insan onuruna yaraşır hayat sürmelerine, aile sorumluluklarını yerine getirmelerine ve mesleki saygınlıklarını sürdürmelerine olanak sağlayacak yeterli bir ücret kazanımı sağlamaya çalışmak

²³ <https://turkegitimsen.org.tr/ssss.php>

²⁴ www.egitimbirsenorg.tr

²⁵ Demir, 2011: 58.

²⁶ Eraslan, 2012; Karaman ve Erdoğan, 2016: 126.

- Üyelerinin unvan ve hizmet sınıfına bakılmaksızın iş güvenliği, mesleki saygınlık ve çağdaş çalışma şartları ile sosyal güvenlikten doğan haklarını geliştirmek için çalışmak,
- Dil, din, ırk, cinsiyet ve mezhep farklılığı gözetmeksizin bütün üyeleri arasında amaçlar doğrultusunda birlik ve dayanışmayı sağlamak,
- Üyelerinin adil ve tarafsızca atanma, yer değiştirme ve mesleğinde ilerleme hakkından yararlanması,
- İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, Birleşmiş Milletler Belgeleri, İLO Sözleşmeleri ve Avrupa Birliği Anayasası ile Türkiye'nin onayladığı diğer uluslararası sözleşmelerde yer alan hakların hayata geçirilmesi için çaba göstermek,
- Ulusal ve toplumsal sorunlara duyarlılık göstermek, bu konuda kamuoyu oluşturmak ve üyelerini bilinçlendirmek,
- Üyelerinin sosyal ekonomik, akademik, hukuksal, kültürel ve özlük haklarını korumak ve geliştirmektir.

Sendika amaçlarının ortaya konmasına yönelik katılımcıların bir kısmının görüşlerine aşağıda yer verilmiştir.

“Kuruluş amacımız laik ve demokratik eğitimi savunmak, üyelerimizin maddi, manevi özlük haklarını korumaktır Ülkenin üniter yapısını savunmaktır. Sendikanın kuruluş amacı tüm emekçilerin sendikal haklarını korumak ve geliştirmektir” (Eİ-1)

“Kuruluş amacımız sendikacılık yapmaktır. Yani üyelerimizin mali ve sosyal hakları konusunda onlara yardımcı olmaktır” (EB-1).

“Amacımız kamu çalışanlarının ekonomik, sosyal, mesleki ve özlük haklarını geliştirmek ve Türkiye'nin daha demokratik ve çağdaş bir ülke olması için çalışıyoruz” (ES-1).

“Sendikamızın kuruluş amacı sendikalı olsun olmasın Türkiye’de eğitimle ilgili sorunlara değinmek, eğitim paydaşlarının özlük haklarını korumak, eğitimle ilgili sorunları ortaya çıkarmak ve onlara çözüm üretmektir” (ES-2).

“Sendikamızın kuruluş amacı Türkiye’de eğitim ve bilim alanında çalışan tüm kamu çalışanlarının ekonomik, sosyal haklarını korumak ve her zaman yanlarında olmaktır” (TES-1).

7. Sendika Bünyesinde Gerçekleştirilen Etkinlikler/Faaliyetler

Katılımcılar, sendika çatısı altında özellikle üyelerine yönelik olarak bilgilendirme, destek faaliyetleri ve sosyo-kültürel faaliyetlerle yollarına devam ettiklerini söylemişlerdir. Süreli yayınlarla birlikte bilgi paylaşımı yapılmakta ve çok sayıda hedef kitleye ulaşılmaya çalışılmaktadır.

Türk Eğitim Sen Bülteni her ay düzenli olarak yayınlanmaktadır. Eğitimle ilgili bazı protesto gösterileri düzenlenmiştir. Üyelere yönelik seminerler düzenlenmektedir, yazarlar, şairler davet edilerek söyleşiler düzenlenmiştir. Kültürel etkinliklere ağırlık verilerek dergiler ve kitaplar çıkarılmıştır: İki ayda bir “Eğitimin Sesi” adlı dergi çıkarılmaktadır.²⁷

Eğitim Bilim Toplum Dergisi, Eğitim-Sen'in üç ayda bir çıkan ulusal nitelikte ve hakemli bir dergisidir. Eğitim Sen Bülten ve Eğitim Sen Bülten özel eki olan, ÖES Bülten dergileri çıkarılmaktadır. Toplumsal konularda mitingler ve çeşitli gösteriler düzenlenmişlerdir. Eğitimcilerin kişisel gelişimlerine yönelik çeşitli etkinlikler düzenlenmektedir. Ayrıca yemekler, geziler,

²⁷ Karaman ve Erdoğan, 2016: 124.

doğa yürüyüşleri, toplantılar da düzenlemektedir.²⁸ Bunun yanında katılımcılar faaliyetlerini şu şekilde dile getirmişlerdir:

“Daha çok etkinlik olarak üye ziyaretleri yapıyoruz. Daha açarsak örneğin ilk yıl bir Çanakkale gezisi düzenledik. Kadın kollarımızda anneler gününde ziyaretler gerçekleştiriyor. Kurumsal ziyaretler yapıyoruz. Daha yeni yetki aldığımız için çok fazla etkin olamıyoruz. İşyeri temsilcilerimize yönelik sendika eğitim programları düzenliyoruz. Aynı zamanda işyeri temsilciliklerimizde gelen misafirlerimizi de ağırlamaktayız” (EB-1).

“Sendika bünyesinden farklı etkinlikler gerçekleştirmekteyiz. Bunların içinde sendikamızın asli görevlerinden biri olan özlük haklarını artırılması ile ilgili faaliyetler vardır. Bunların yanında sosyal haklarla ilgili çalışmalar var. Kermesler düzenlenir. Kültürel geziler yapılır. Üyelerimizin başka illerde kalacak yerlerini ayarlarız. Yapılan indirim anlaşmalarıyla belli kazanımlar elde etmeye çalışırız. Üyelerimizin bulunduğu işyerlerinde sorunlar konuşulur ve gerekli yerlere sorunlar bildirilir”(EB-2).

“Sendikamız içerisinde daha çok üyelerimizin işyerlerinden başlayarak karşılaştıkları sorunları çözmeye çalışıyoruz. Üyelerimizin çalıştığı kurumlarda eğitimi daha çağdaş bir düzeye getirmek ve onların karar alma süreçlerine katılmaları için faaliyetler yürütüyoruz. Eğitimle ilgili bütün sorunlara müdahil oluyoruz. Eğitimcilerle, öğrencilerle veya velilerle ilgili bir sorun ortaya çıktığında onların sorunlarını çözmeye çalışıyoruz”(ES-1).

“Özel günlerde etkinlikler düzenliyoruz. Örneğin; bayanlar gününde çiçek dağıtıyoruz. Öğretmenler gününde kurumlar çikolata göndeririz. Müzik öğretmeni arkadaşlarımızın şarkılı türküleri etkinlikleri oluyor. Artı bazen böyle toplu yemekler olabiliyor. Kır gezileri yapabiliyoruz. Bazen Çanakkale turu gibi milli değerleri arttırmaya yönelik etkinlikler yapıyoruz” (TE-1).

İşyeri toplantıları düzenleyerek üyelerimizden taleplerini alıp ona göre politikalar yürütüyoruz. Genel merkez bazında da başkanlar kurulu toplantıları yapıyor. Bu toplantılarda ortaya çıkan talepler doğrultusunda genel siyasetimiz belirlenmektedir. İşyerlerinden gelen sorunlar yerel bazda çözülebiliyorsa bunu yerel temsilciliklerimiz çözmektedir. Bölge avukatlık buralarımız var oralara başvurulmaktadır. Çözülemeyen problemler genel merkeze bildirilir. Sendika bünyesinde sosyal ve siyasi faaliyetler gerçekleştiriyoruz (Eİ-1).

Katılımcılardan gelen cevaplar doğrultusunda sendikaların faaliyet alanlarını şu şekilde özetlemek mümkündür:

Tablo 4. Sendikaların Eğitim Alanında Göstermiş Olduğu Faaliyetler

Üye ve Kurumsal Ziyaretler	(EB-1)
Kültürel Geziler/Doğa Gezileri	(EB-1), (EB-2), (TES-2)
Sendika Eğitim Programları/Kurslar	(EB-1), (TES-1), (TES-2), (ES-1), (ES-2)
Özel Günlerde Etkinlik	(EB-1), (TES-1), (TES-2)
Çalışanların Hakları	Özlük haklar(EB-2), Sosyal Haklar(EB-2)
Kurumsal Toplantılar	(TES-1)
İş Yeri Toplantıları	(TES-1) (Eİ-1)
Toplu Yemek	(TES-2)
Spor Aktiviteleri	(TES-2)
Sosyal Aktiviteler (tiyatro, şiir, yarışma vb.)	(Eİ-1), (EB-1)
Öğrencilere Kurslar	(Eİ-1), (TES-2), (ES-2)
Eğitim Sorunlarına Çözüm Bulma	(ES-1), (ES-2)
Basın Açıklaması ve Yürüyüş	(ES-2)

²⁸ Karaman ve Erdoğan, 2016: 125.

8. Eğitimde Öncelikli Alanlar

Katılımda “eğitimde öncelik alanlarının neler olduğu?” sorusu yöneltilmiştir. Çalışma koşullarının iyileşmesi, maaşların artması, sosyal ve özlük hakların iyileştirilmesi hususları öne çıkan konulardır. Bunun yanında vurgulanan hususlar aşağıdaki tabloda görsel hale getirilmiştir.

Tablo 5. Eğitimde Öncelikli Sorunlar

YÖK Kanunu	(EB-1)
Yöneticilerin Yetkileri	(EB-1)
Akademik Personel Arasındaki Çatışma	(EB-1)
Eğitim Sisteminde İstikrarsızlık	(EB-2), (TET-1), (TET-2), (Eİ-2)
Liyakat Usulünün Olmaması	(TET-1)
Paralı/Parasız Eğitim	(Eİ-1)
Eğitim Sisteminin Yanlışığ	(Eİ-1), (ES-1), (ES-2)
Siyasetle İlişki	(Eİ-2), (ES-1)
Eğitimin Dinselleşmesi	(Eİ-1), (ES-1), (ES-2)
Eğitimcilerin Hakları	(TES-1)
Çalışanların hakları	(Eİ-1), (ES-1)

Katılımcıların bir kısmı (ES-1, Eİ-2, Eİ-3, ES-3, TES-1) eğitimin parasız olması gerektiği, vatandaşın cebinden finanse edilmeyen bir eğitim sisteminin olmasını savunan görüşlerini dile getirmişlerdir. Bir başka sendika yöneticisi: *Eğitim vatandaşın cebinden finanse edilen değil; ilkokuldan, üniversiteye kadar devletin tüm olanaklarıyla finanse ettiği vatandaşın cebinden para çıkmadığı devletin bu olanakları kendisinin sağladığı bir eğitim olsun istiyoruz*" (ES-1) şeklindeki sözleriyle eğitimin parasız olmasına vurgu yapar.

Ayrıca, katılımcılara göre eğitimdeki öncelikler eğitimcilerin sosyal güvencelerinin artırılması, özlük haklarının ve ekonomik olanaklarının iyileştirilmesi olmalıdır. Bu ihtiyaçları karşılanan eğitimciler mesleki doyuma ulaşır ve daha verimli olurlar. Bu konuyla ilgili bir katılımcı *"Türkiye'de eğitimin; milli ve sürekli gelişen şekilde kalitesini artırmak istiyorsak öğretmenin sosyal, ekonomik koşullarını iyileştirerek bu noktaya gelebiliriz"* (EB-2) şeklindeki sözleriyle bu durumu özetler.

Katılımcılar sendikaların önceliklerinin; eğitimin demokratik, çağdaş, nitelikli eğitim müfredatına kavuşturulması, anadilde ve ulusal eğitimin gerekliliği, Atatürk ilke ve inkılaplarına bağlı bir eğitimin öncelikli olması gerektiği görüşlerini dile getirmişlerdir.

“Laik, bilimsel ve demokratik eğitimden uzaklaşılması, müfredatın gericileştirilmesi, cemaatlere ve tarikatlara eğitimin teslim edilmesi, bunlarla ilgili milli eğitim bakanlığının protokoller yapması en temel sorunlardır. Bilimsel eğitimden ne kadar uzaklaşırsak durum o kadar kötüleşecektir. Biz laik, demokratik eğitimin tekrar geri getirilmesi için elimizden geleni yapıyoruz. Bunları aşmak için milli bir eğitim sisteminin olması gerekiyor. Sürekli değişen bir sistem değil istikrarlı bir sistem kurulmalıdır. Hiçbir partiye maruz bırakılmadan, bu ülkenin ihtiyacına yönelik milli bir eğitim sistemi kurulmalıdır. Eğitimde kısa hedefler olmaz uzun vadeli hedefler olur” (Eİ-2).

“Eğitimin en temel sorunu bilimsel, demokratik, laik eğitim düzeni büyük ölçüde kaybolmasıdır. Temel olarak yeniden cumhuriyetin kuruluş temellerinde yer alan bilimsel, demokratik,

laik eğitim çizgisine sistemimizin geri dönmesi gerekmektedir. Aklın ve bilimin rehberliğindeki bir modelin hayata geçirilmesi gerekmektedir. Aklın ve bilimin yerine çeşitli dini yapıların ve hurafelerin milli eğitimde yer alması eğitimin dinselleşmesine neden olmaktadır. Bunun bir bütün olarak ortadan kaldırılması gerekmektedir. Onun yerine dünyanın gelişmiş modern ülkelerindeki çağdaş eğitime geçilmelidir. İkinci mesele, eğitimin en dinamik öznesi olan eğitimcilerin eğitim programlarının oluşturulmasında daha aktif yer alması gerekmektedir. Karar alma süreçlerinde eğitimciler daha aktif olmalıdır. Öğretmenler arasında ayrımcılık yaparak, yandaş sendikaların üyelerinin kadrolara getirilerek ortaya çıkan milli eğitim bakanlığındaki siyasi kadrolaşmanın önüne geçilmelidir” (ES-1).

“Eğitime ilişkin en büyük problem liyakattir. İkincisi ise ciddi bir eğitim sistemimiz olmamasıdır. Görevde yükselme ve unvan değişiklikleri sınavlarının oturmadığı görülmektedir. Eğitimde liyakat problemi çözersek çoğu problemin altından kalkabileceğimize inanıyoruz” (TES-1).

“Birincisi eğitim bir süreç işidir. Ben yaptım oldu ile eğitim programları değişemez. Eğitimin programlarının asgari 4-5 yıllık süreçte olgunlaştırılmalı ve ondan sonra değiştirilmelidir. Bunun içinde 15-20 yıl aynı programın uygulanması gerekir. Çünkü burada yaptığımız bir hatayı hemen göremeyiz”. (TES-2).

9. Sendikaların Sorun Alanları

Katılımcılara “sendikalarının karşılaştığı sorun alanlarının neler olduğu?” sorusu yöneltilmiş olup alınan cevaplar aşağıda görsel olarak sunulmuş ve katılımcı sözleriyle örneklendirilmiştir.

Tablo 6. Sendikaların İşleyiş Faaliyetlerine İlişkin Sorunlar

Yönetim	(EB-1)
Üyeleri Memnun Edememe	(EB-2)
Pasif/Aktif Üyelik	(TE-1)
Sendikaların Siyasetle İlişkisi	(TE-2), (Eİ-1), (ES-1)
İdareci Atamaları	(TE-2)
Zaman	(Eİ-1)
Gelir	(Eİ-1)
Yönetmelik	(Eİ-2)
Siyasi Baskı	(ES-2)
Farklılıklara Saygısızlık	(ES-2)

“Bizim sendikalarımızda yönetim bazında engellerle karşılaşıyoruz. Bu engel de sendikacılığa negatif bir bakış açısından kaynaklanmaktadır. Sendikaların bir işe yaramayacağı düşünülüyor. Bu yüzden faaliyetlerimizde sorunlarla karşılaşabiliyoruz. Yani en genel anlamda sendikaların taleplerine resmi kurumlardan sıcak bakılmamasıdır” (EB-1).

“İşleyişte bizler profesyonel sendikacılık yapmıyoruz. Ailemizden, işimizden fedakârlık yaparak boş zamanlarımızda sendika faaliyetleri yürütüyoruz. Diğer zamanlarda nöbetleşe temsilciliklerimizi açık tutuyoruz. En büyük sorunumuz zamandır. Sendika ailemizden, işimizden önce gelmeye başladı. Bu böyle olmamalı. Yönetici pozisyonunda bir kişi sürekli olarak sendika işleriyle meşgul olmak zorundadır” (Eİ-1).

“Bizler en çok sendikal manevra alanımızı daraltmaya yönelik siyasi baskılara maruz kalıyoruz. Üyelerimiz üzerinde psikolojik baskı söz konusudur. Üyelerimizin bir kısmı sudan bahanelerle yapılan eylem ve etkinlikler sonrasında gözaltına alınıyor, haklarında soruşturma açılıyor. Bir kısım üyemiz açığa alınıyor, bir kısmı ihraç ediliyor. Bunların hepsi bizim aslında demokratik sendikal mücadelemizin gerektirdiği etkinlikler sonrasında yapılan soruşturmalardır. Milli eğitim müdürlüklerinde bizim sendikal mücadele alanımızı daraltmak için faaliyetlerde bulunuyor” (ES-1).

“En fazla karşılaştığımız sorunlardan birisi üyenin isteği noktasındadır. Üye sendikal faaliyetlere katılım noktasında çok isteksiz oluyor. Üyelerimiz temel anlamda basın açıklamaları gibi etkinliklerde çok istekli olmuyorlar. Bunun sebebi Türkiye’de sendikacılığın geçmişinin çok uzun olmamasıdır” (TES-1).

Birçok katılımcı sendikaların kimlik siyaseti yaptığını ve siyasi partilerin uzantısı gibi hareket ettikleri görüşünü ve dönemsel sıkıntıların olduğu görüşünü dile getirmişlerdir.

“Siyaset işin içine girmezse sendikalar kolaylıkla bir araya gelebilir. Ancak siyasi etkiler devam ettikçe ayrılıklar da olacaktır. Partilerin arka bahçesi konumunda sendikacılık oldukça farklılıklar da devam edecektir. Sorun çözmek için siyasi partilerle ilişki kurulabilir ancak onlara körü körüne bağlanılmaz” (Eİ-1).

Sendika yasasının içinde grev hakkının olması gerektiği uzlaştırma komisyonunun lehine bazı düzenlemelerin olması gerektiği mevcut yasanın çağdaş toplumun sorunlarına cevap verememesi, çözüm üretmemesi katılımcılar tarafından dile getirilmiştir.

Eğitim alanındaki sendikal enflasyon büyük bir sorun teşkil etmektedir. Bir katılımcı “Bu kadar bölünmüş bir sendikacılıkta ne derece faydalı olunur bilmiyorum. Bütün eğitimcilerin tek bir çatı altında toplanması gerekir” (EB-2) diye görüş belirtirken bir başka katılımcı da “Çok sendika olması büyük bir problem bu işin içinde siyasetin olduğu anlamına gelir ve bundan insanlar rahatsız olur” (Eİ-2) şeklindeki sözleriyle eğitim iş kolu sendikadaki çeşitliliğinin sakıncalarını vurgulamışlardır. Diğer taraftan bir katılımcıda farklı sendikaların olmasını vurgulayarak şunları sözler: “Tek bir çatı altında bulunmayı doğru bulmuyorum ama bu kadar dallı budaklı olmasını da onaylamıyorum. Bunun sebebi bence, insan olduğu yerde farklılıkların olması gerekiyor ve bunlarında dile getirilmesi gerekiyor. Tek bir çatı altında olduğu zaman bu farklılıklar görülemiyor ve bazen de yanlışlar yapılabiliyor. Farklı görüşler ve farklı taraflarda insanlar olduğu zaman birbirini denetlemenin daha düzgün olacağını düşünüyorum. Farklı sendikalar olmasının hepsi bizde toplansın dersem olmaz. Ama ben farklılığın güzel olduğunu ama ötekileştirmenin olmaması gerektiğine inanıyorum. Ama belli bir gücü eline alan sendikaların diğerlerini ezmesini kesinlikle doğru bulmuyorum. Farklılık olması gerekli. Her düşüncenin içinde eksikler vardır. Böylece benim eksikimi diğeri görür diğerininkini de ben görürüm. Bu daha rahat bir denetleme ortamı sağlar. Bu farklılıkların sebebi de sendikaların içinde herkesin ideolojik görüşleri vardır. Bu ideolojik tutumlarda onlara işliyor. Ama sendikaların siyaset yapmasını doğru bulmuyorum. Ama üyelerin ideolojik farklılıkları sendikal farklılıkları doğurmaktadır” (ES2).

Bunun dışında, sendikanın yapısında, yeni olmasından aylık gelirinden ve sendikaya üye olan kitlenin sadece belli kesimde toplanmasından ve sendikaya karşı önyargılı olunmasından kaynaklanan sıkıntılarda dile getirilmiştir. Bir başka sorun insanların geçmişte yaşanan nedenlerden dolayı sendikalara karşı önyargılı olmalarıdır. Bir katılımcı “İnsanlar sendika konusunda yeterince bilgilendirilmediğinden sendikaya üye olurken çekinmektedir” (Eİ-3) şeklindeki sözleriyle eğitimcilerin sendikaya bakışlarının önyargılı olduğu görüşünü dile getirmiştir.

Sonuç ve Öneriler

Kamu istihdamının önemli bir bölümünü oluşturan, temel bir kamu hizmeti olduğu varsayılan eğitim-öğretim hizmetini yerine getiren ve ülkenin gelecekteki teminatı olan beşeri sermaye

yatırımının ana faktörü olan eğitim çalışanları kamu sendikacılığının lokomotif görevini görmektedir. Sendikalar da üyelerinin haklarını koruma, amaçlı politikalar geliştirmeleri ve uygulamaları, bu amaçla kamu ya da özel sektör ile hak temelli mücadeleleri, gündem oluşturma ve baskı unsuru olabilme gibi işlevleriyle hem bu meslek grubuna hem de üyelerine önemli yarar sağlamaktadır.

Araştırma sonucunda, sendikaların ekonomik ve sosyal hak kazanım, üyelerine destek, lobi faaliyetleri, öğrencilere destek olma gibi işlevleriyle ön plana çıktıkları tespit edilmiştir. Ayrıca, eğitim sendikalarının çeşitliliği ve belli bir ideoloji ya da siyasal zemine yaslanarak faaliyet yürütmelerinin, sendikaların işlevselliğini olumsuz yönde etkilediği ve güçlerini zayıflatığı gözlenmiştir. Sendikaların siyasetle ilişkisi, siyasi partilerin uzantısı görünümünde olması, belli bir ideolojinin temsilcisi olarak algılanması ve sendikal faaliyetlere gereken önemin verilmemesi büyük bir sorun olarak görülmüştür. Bu durum eğitimcilerin sendikalara karşı önyargılı olmasına neden olmaktadır.

Eğitim meslek grubundaki kişilerin üyelik sürecine ilişkin endişe taşıdıklarına dair süreç aktarılmış, üyelerin sendikalara genelde bireysel çıkarlar-tayin-atama-mevki vb.- amacıyla üye oldukları belirtilmiştir. Sendikal faaliyetlerin gerek katılımların yetersiz oluşu gerek politika oluşturma konusunda belirleyici olamayışı gibi hususlar eleştirilen konular arasında öne çıkmıştır. Eğitim alanında birden çok sendikanın olması; ortak kararların alınmasında, güçlü bir sinerji yaratılmasının önündeki engel gibi görünmektedir. Katılımcılar, nitelikli eğitimin sürdürülebilirliği, demokratik, ekonomik, sosyal haklarını kullanabilmesi, örgütlü çalışabilmeleri ve birlikte hareket edip, eğitim adına ortak kararlar alabilmeleri için sendikalara üye olunması gereğine inanmaktadırlar.

Araştırma sonuçlarına dayalı olarak, geliştirilen öneriler şunlardır:

- Türkiye’de eğitim iş kolunda sendikacılıkta daha geniş kesimleri içine alacak şekilde ortak platformlar yaratılmalıdır.
- Demokratik hakların iyileştirilebilmesi için eğitim çalışanları arasında güçlü bir örgütlülüğün tesis edilebilmesi ve eğitim çalışanlarının sendikal faaliyetlere katılması önemli bir adımdır.
- Sendika üyeliğinde bireysel çıkarlara dayalı anlayışın yıkılması, yerine işkolunun ortak sorunlarına çözümler üretmek için ortak çaba sarf etmesi önem arz etmektedir.
- Sendikalara karşı olumsuz algıların değiştirilebilmesine yönelik olarak çalışmalar yapılmalıdır.
- Sendika temsilcilerinin okullara giderek sendika konusunda eğitim çalışanlarını bilgilendirmeleri ve sendikanın faaliyetlerine ilişkin açıklamalar yapması önyargıların azaltılmasında etkili olacağı düşünülmektedir.
- Sendika çeşitliliğinin artıları ve eksileri üzerine araştırmalar yapılmalı, nicelikten ziyade etkin ve verimli olmanın yolları tartışmaya açılmalıdır.
- Eğitim çalışanlarının sendikalara üye olma mekanizmaları/yolları araştırılmalıdır.
- Aktif üyeliğin desteklenmesi amacıyla araştırmalar yapılmalıdır.

KAYNAKÇA

Resmi Yayınlar

MEB İstatistikleri, 2018-2019

4688 sayılı Kamu Görevlileri Sendikaları Kanunu, 2010.

TÜRK EĞİTİM-SEN (Türkiye Eğitim ve Öğretim Bilim Hizmetleri Kolu Kamu Çalışanları Sendikası) Tüzüğü

EĞİTİM-SEN (Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası) Tüzüğü

EĞİTİM-BİR-SEN (Eğitimciler Birliği Sendikası) Tüzüğü

EĞİTİM-İŞ (Eğitim ve Bilim İşgörenleri Sendikası) Tüzüğü

Diğer Yayınlar

Avrupa Komisyonu (AK) Türkiye Temsilciliği, (2001), *Sivil Toplum İşbaşında*, Ankara.

Büyükköztürk, Şener vd. (2017), *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Pegem Yayınevi.

Demir, Fevzi (1999), *Sendikalar Hukuku*, İzmir: Birleşik Matbaa.

Eraslan, Levent (2012), "Günümüz Öğretmen Sendikacılığının Değerlendirilmesi", *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum*. Cilt 1 Sayı 1 Bahar, 69-72

Gözübüyük Tamer, Mine (2014), *Avrupa Birliği'ne Adaylık Sürecinde Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü*. İstanbul: Âlim Kitapları.

Kaboğlu, İbrahim (1989), *Kolektif Özgürlükler*, Diyarbakır Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları:8.

Karakılçık, Yusuf (2000), *Sivil Toplum Örgütleri*. Ed. Raif, Kamil & Mollaoğlu Jülide, Ankara, Demokrasi Dosyası.

Karaman, Güneş Hatice ve Erdoğan, Çetin (2016), Türkiye'deki Eğitim Sendikalarına Yönelik Bir İnceleme: Amaçlar, Beklentiler ve Sorunlar. Sakarya Üniversitesi, *Journal of Education*, 6/2, 123-140.

Koç, Yıldırım (1999), *Sendikacılık Tarihi, Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu Eğitim Yayınları* No:1, Ankara

Selamoğlu, Ahmet (2003), "İşçi Sendikacılığında Yeniden Yapılanma ve Örgütlenme Modeli", *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt:6, Sayı:2, ss.63-98.

Yenihan, Bora ve As, İzzettin (2017), Türkiye'de Kamu Sendikacılığının Gelişimi ve Toplu Pazarlık Sorunları. *International Journal of Innovative Approaches in Social Sciences*, 2017, 1/1, 71-89.

Yıldırım, Ali ve Şimşek, Hasan (2016), *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Seçkin Yayınevi.